

Основу системи національно-патріотичного виховання має становити ідея української державності

Виступ доктора педагогічних наук, академіка НАПН України, ректора Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Віталія КУРИЛА

Шановні колеги! Ще донедавна в мене були абсолютно чіткі уявлення про проблематику мого виступу й пріоритети, на які маємо звернути увагу вчених Академії та представників вищої школи. Але минулі тижні змусили по-іншому подивитися і на наукові пріоритети, і на нашу роль у розв'язанні проблем, що постали перед Україною. Тому хочу проголосити декілька тез про патріотизм і патріотичне виховання в сучасній Україні, зокрема про роль педагогічної науки в його формуванні.

Теза перша. Хто тільки не обговорював тему патріотизму: ліві й праві, русофіли й українофоби, націоналісти і комуністи, україномовні і російськомовні, регіоналі і БЮТівці, вчені та пересічні громадяни. Одним словом, усі відзначилися. Але при цьому задамося питанням, чи є у нас сьогодні професійно організоване патріотичне виховання. Звичайно, в усіх наших декларативних документах таке поняття поширене, більше того – захищаються дисертації, виходять статті й навіть монографії з такою назвою. Але все це не пов'язано з практикою і, що прикро, перебуває серед завдань другорядних, неважливих, з вирішенням яких можна зачекати. А реалії сьогодення засвідчують, що немає зараз у нашої педагогіки завдання актуальнішого, ніж виховання громадянина і патріота, здатного не лише говорити про любов до України, а готового взяти в руки зброю для її захисту від загарбників і окупантів.

Теза друга. Чи є в нас справжні патріоти? Чи здатна наша молодь на героїзм і самопожертву? Відповідь – на поверхні, і, здавалося б, Майдан і патріотичний порив тисяч людей дає відповідь на це запитання. Але то оманлива простота, бо на цьому благородному фоні виникають потворні картини проплачених сепаратистських мітингів і

хуліганських витівок шовіністів під прапором чужої держави, особливо на сході й півдні країни. І там бачимо не лише пенсіонерів, що ностальгують за Радянським Союзом, а й нашу молодь. І що найсумніше – беруть в них участь не тільки за гроші, а й тому, що їхня свідомість забита перекрученими уявленнями про нашу історію і культуру, другосортність всього українського, про українську мову, про те, що під чужим прапором їх чекає благоденствие й достаток. І ми маємо чесно сказати: тут є й наша з вами провина. Виросло ціле покоління українців, які не потрапили під цілеспрямований педагогічний вплив і супровід. Та й чи всі педагоги є справжніми патріотами? У той самий час сусідня держава витрачає мільйони на інформаційну війну й формування у своїх громадян спотвореного уявлення про процес в нашій країні. Я вам скажу так: з позицій психолого-педагогічних закономірностей вони діють нахабно, цинічно, але грамотно. І нейтралізувати ці впливи можна лише в тому випадку, якщо й ми у відповідь протиставимо чітку, науково обґрунтовану, особистісно орієнтовану систему патріотичного виховання, причому затверджену й патроновану на вищому державному рівні.

Теза третя. А чи є в нас досвід і приклади, які могли б дати певні зразки для вирішення такого масштабного завдання? Є! І нам їх підказує історія нашої країни, вітчизняної науки. Достатньо пригадати більшовиків, які, здобувши владу в 1917 році, зіткнулися з масою проблем: війна, крах фінансової системи, голод, розруха. Але це не зашкодило вже в 1918 році виділити тридцять тисяч золотих рублів на створення перших комуністичних загонів молоді, фінансувати систему загального навчання, декларативно, але все-таки піднімати вчителя на «недосяжну висоту», видавати літературу ідеологічної спрямованості. Ця політика продовжувалася і в 20–30-х, і в 40-х роках. Результат відомий: з політично аморфної, незрілої, безграмотної молодіжної маси вони сформували покоління, що з криком «ура» кидається під танки, жертвує життям за сформовані в ньому

ідеали. Природно, наші цілі інші – нам не потрібні ні фанатики, ні бездумні виконавці чужої волі, ні сліпі жертвовники. Але принципи, механізми, технології, форми й методи є речами універсальними. Пригадаємо великого Антона Макаренка, який говорив, що і в'язниці, і церкви будують з однієї цегли – важливо, хто будує і які цілі в будівельника.

Теза четверта. Тепер дозвольте поставити са-краментальне запитання: а що ж нам робити? Як розуміти патріотичне виховання і які заходи здійснювати для його актуалізації і в науково-практичній, і в практико-орієнтованій площині? Передусім, я вважаю, треба починати з формування усвідомленого соціального замовлення на ефективні виховні системи і технології, здатні швидко й ефективно вирішити ці завдання. Ми повинні чітко зафіксувати, що основу системи національно-патріотичного виховання має становити **ідея української державності** як консолідуюче підґрунтя всього процесу. Варто усвідомити, що серед усіх напрямів виховання лише національно-патріотичне на сьогодні є найважливішою складовою національної безпеки України. Основою змісту виховної роботи мають бути історичні аспекти становлення державності, героїка визвольних рухів, славні традиції козацтва. І особливу увагу варто приділяти малознайомим сторінкам історії українських збройних сил – дружин княжої епохи, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії. При цьому ми не повинні дозволити Росії узурпувати

перемогу і подвиг народу у Великій Вітчизняній війні. Наші дивізії й полки, наші маршали і генерали, наші славні партизани зробили вирішальний внесок у перемогу над фашизмом. А твердження В.Путіна про те, що «Росія і без України отримала б перемогу», є не просто образою наших ветеранів, а ідеологічною установкою, що відображає продуманий план зомбування нашої молоді. Патріотичне виховання повинно враховувати регіональний аспект. Регіоналізацію нам нав'язували десятки років. Це завжди була основна «фішка» проросійських сил. Але сходити з цього хибного шляху треба поступово, оскільки за один день, за один рік цього не змінити: потрібні спеціально розроблені програми.

Теза п'ята. Останнє, напевно, найскладніше. Молодь з нашою допомогою повинна зрозуміти, що шлях цей непростий і неблизький, але іншого немає: тільки всебічно освічена, вихована, національно орієнтована, життєво компетентна людина-громадянин здатна зберегти свою національну ідентичність та забезпечити благополуччя і своєї сім'ї, і країни. А суспільство й політики нарешті мають усвідомити: нам потрібні лідери, здатні забезпечити критичну трансформацію суспільної свідомості, суспільство має продукувати не товари й послуги, а ЛЮДИНУ. Економіка повинна фактично трансформуватися в педагогіку або принаймні навчитися вирішувати педагогічні завдання в процесі виробництва. Патріот має формуватися і в дитячому садку, і в школі, і в університеті, і на виробництві. Лише тоді можливий ривок вперед.

Під час Загальних зборів НАПН України